

В І Д Г У К
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА,

доктора економічних наук, професора Міщенко Максима Івановича на дисертацію ПНЧУК Світлани Станіславівни „Науково-методичні основи оцінки ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту”, подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами.

Залізничний транспорт, як один з елементів виробничої інфраструктури, відіграє провідну роль у економіці держави шляхом забезпечення внутрішніх та зовнішньоекономічних зв'язків, створює передумови розвитку галузей економіки, задовольняє потреби економіки в забезпечення поставок продукції, виробництво якої неможливе, або економічно не вигідне на території держави, або навпаки забезпечує підтримку експорту. Одночасно з цим, залізничний транспорт є однією з найбільш капіталомістких сфер діяльності, для якої характерні значні затрати енергоресурсів, довготермінові строки експлуатації рухомого складу при його відносно високому рівні морального та фізичного зносу. Відмінною особливістю оцінки ефективності підприємств залізничного транспорту є також відносно невисока норма прибутку на вкладений капітал, у порівнянні з фінансовою сферою, торгівлею, рядом галузей промисловості, що робить підприємства залізничного транспорту непривабливою сферою для інвесторів орієнтованих на короткострокове вкладення капіталу. Внаслідок цього більшість країн світу проводить активну політику забезпечення перш за все інвестиційної привабливості та стійкості функціонування підприємств залізничного транспорту.

З цього приводу розробка та обґрунтування економічного механізму здатного забезпечити ефективне функціонування підприємств залізничного транспорту України являє собою найважливішу проблему економічної теорії і першочергову задачу господарської практики.

Представлена дисертаційна робота саме і присвячена вирішенню питань обґрунтування та розробки теоретико-методичних положень і прикладних

рекомендацій щодо удосконалення науково-методичних основ оцінки ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту як інструмента управління їх господарською діяльністю, що обумовлює актуальність обраної теми, теоретичну і практичну значимість отриманих результатів.

Дисертаційна робота Пінчук С.С. тісно ув'язана з державними і галузевими планами і програмами, її задачі чітко випливають із цілей та задач розвитку галузі, зокрема Транспортної стратегії України на період до 2020 р. (Розпорядження КМУ №2174-р., від 20.10.2010 р.), з урахуванням основних положень законодавчих актів залізничного законодавства Європейського Союзу, що підкреслює наукову значимість роботи та її наукову актуальність.

Дисертація виконана у відповідності із завданнями, поставленими в науково-дослідних роботах, що виконувались у Державному економіко-технологічному університеті транспорту - «Фінансове забезпечення ефективної діяльності залізничного транспорту» (державний реєстраційний номер 010711004341), в якій автором проаналізовано чинники ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту в умовах реформування, Чернігівському національному технічному університеті - «Розробка фінансово-економічних засад інноваційного розвитку базових галузей економіки регіону» (державний реєстраційний номер 0110Ш07062), в якій автором досліджено теоретичні основи ефективності транспортного виробництва. Результати дисертаційного дослідження використані при виконанні науково-дослідної роботи за темою: «Формування механізму ефективного регулювання та управління економічною діяльністю підприємств» (державний реєстраційний номер 0113Ш07514), наукового журналу «Економіка і фінанси», м. Дніпропетровськ, в якій автором запропоновано структуру механізму оцінки ефективності діяльності на залізничному транспорті та обґрунтовано необхідність і доцільність його оптимізації з позицій комплексно-синергетичного підходу.

Рівень обґрунтованості наукових положень дисертації, висновків та рекомендацій. Основні наукові положення дисертаційної роботи висунуті автором є

достатньо обґрунтованими і достовірними за науковими положеннями, рекомендаціями та висновками, що базуються на дослідженні сучасних досягнень економічної теорії та практики. Деякі наукові результати автора є розвитком ідей, висунутих раніше попередніми дослідниками.

Для забезпечення достовірності результатів дисертаційного дослідження автором використано великий обсяг матеріалу як вітчизняних так і іноземних вчених і фахівців для аналізу якого застосовані сучасні методи і прийоми, перш за все метод діалектичного пізнання, методи теоретичного узагальнення і системного аналізу, абстрактно-логічний метод, методи економіко-математичного моделювання, методи аналізу і синтезу.

Структура дисертації включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Основні результати дослідження повно та логічно розкриті, що дало можливість об'єктивно вирішити завдання наукової роботи.

У першому розділі дисертації (стор. 13-67) розкрито роль і місце підприємств залізничного транспорту, що є невід'ємним елементом транспортного комплексу України. Досліджено теоретичні основи виробництва транспортної продукції, проаналізовано сучасні методичні та практичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств транспорту.

Автором визначено (стор. 41-42), що оцінювання загальної ефективності транспортного виробництва базується на врахуванні таких принципів: забезпечення взаємозв'язку індикаторів та системи конкретних показників при проведенні оцінки ефективності; віддзеркалення ефективності використання всіх наявних ресурсів у виробничому процесі; можливість застосування обраної групи показників в процесі управління на різних стадіях процесу виробництва.

За результатами виконаного аналізу методичних підходів з оцінки ефективності підприємств залізничного транспорту обґрунтовано їх не досконалість (стор.54-55), що полягає у неможливості отримання об'єктивних оцінок ефективності діяльності підприємств через невідповідність сучасним вимогам з урахуванням впливу факторів нестабільного ринкового середовища.

Позитивним є обґрунтування автором необхідності удосконалення форм і методів управління економічною діяльністю, через застосування сучасного інструментарію оцінки її ефективності на основі його адаптації до впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств залізничного транспорту (стор.48-49).

У другому розділі (стор. 68-114) виконано ґрунтовний аналіз особливостей оцінки ефективності діяльності підприємств залізничного транспорту.

Автором доводиться (стор. 89-90), що запропонований у роботі комплексно-синергетичного підхід базується на розробленій системі принципів оцінки ефективності діяльності підприємств залізничного транспорту, яка згідно порядку проведення оціночних процедур включає три блоки принципів: характеристичні, регламентуючі та процедурні. Встановлено, що комплексне використання цих принципів сприяє гармонізації процесу оцінки ефективності, призводить до підвищення верифікованості отримуваних результатів (стор. 90-

Основним висновком автора за даним розділом є те, що одночасне врахування при формуванні оцінки ефективності функціонування підприємства залізничного транспорту трьох складових синергетичного ефекту надасть можливість визначати потенціал його розвитку як похідну від отриманого загальноекономічного ефекту (стор. 109-113).

У третьому розділі (стор 115-177) автором розробляється механізм оцінки ефективності підприємств залізничного транспорту. Побудовано концептуальну модель збалансованої системи показників (стор. 132-133), обґрунтовано методичні засади управління ефективністю на підприємствах залізничного транспорту.

Автор пропонує (стор. 153-154) для прогнозування основних показників виробничої та фінансово-економічної діяльності використовувати адаптивні методи прогнозування (модель Хольта), що дозволить швидко пристосовувати свою структуру й параметри до зміни умов функціонування. Найважливіша особливість їх полягає у тому, що це саморегулювальні моделі, й у разі появи нових даних прогнози

оновлюються із мінімальною затримкою без повторення спочатку всього обсягу обчислень. Автором, на основі моделі Хольта, виконано прогностичні розрахунки ключових виробничо-економічних і фінансових показників підприємств залізничного транспорту (стор. 155-158).

За результатами проведених теоретичних досліджень і виконаних аналітичних розрахунків автором розроблено систему заходів, що спрямована на підвищення ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту, в основі якої - ключові функції управління ефективністю з урахуванням стратегічних завдань розвитку підприємств залізничного транспорту в сучасних умовах (стор. 173-176).

З урахуванням сказаного вище, можна стверджувати, що всі положення, висновки та рекомендації, що зроблені у дисертаційній роботі Пінчук С.С., представлені на достатньому науково-теоретичному рівні, є науково обґрунтованими, вірогідними, сформульовані чітко і логічно впливають зі змісту роботи.

Достовірність результатів дослідження, новизна основних наукових положень.

Основні наукові висновки і пропозиції, викладені в дисертаційній роботі, є належним чином обґрунтованими та достовірними. Достовірність результатів дослідження підтверджується високим рівнем теоретичного обґрунтування, їх впровадженням у практику роботи підприємств галузі: ПАТ «Укрзалізниця» (Фінансово-економічний департамент, філія «Енергозбут»), ПАТ «ПЛАСКЕ», ряд інших транспортних підприємств, а також у навчальний процес, апробація на науково-практичних конференціях.

Найбільш суттєвими науковими результатами дисертаційної роботи є такі:

- удосконалено концептуальні засади оцінки ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту за рахунок використання комплексно-

синергетичного підходу, який на відміну від існуючих підходів базується на комплексному дослідженні транспортно-економічного, позатранспортного та інституційного ефектів (стор. 97-112);

- удосконалено класифікацію видів ефективності транспортного виробництва, в яку додані ознаки «за рівнем достатності» (висока, достатня, недостатня, нульова (відсутній корисний ефект), від'ємна), «за ступенем зростання отриманого ефекту» (первинна, мультиплікативна, синергетична ефективність), тощо (стор. 28-44);

- удосконалено класифікацію системи факторів ефективності транспортного виробництва за рахунок виділення додаткових ознак, а саме регулярності впливу (регулярні, в т. ч. циклічні, періодичні (випадкові)), структури факторів (комплексні, елементарні) тощо (стор. 76-87);

- удосконалено принципи оцінки ефективності діяльності підприємств залізничного транспорту за рахунок їх сутнісного наповнення та поділу згідно порядку проведення оціночних процедур на три блоки: характеристичні, регламентуючі та процедурні (стор. 87-97);

- удосконалено механізм оцінки ефективності діяльності підприємств на залізничному транспорті, який на відміну від існуючих базується на врахуванні взаємозв'язку визначеної множини складових елементів механізму (чинники ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту, інструментарій оцінки, збалансована система показників, тощо) (стор. 115-124);

- дістали подальшого розвитку науково-методичні підходи до формування збалансованої системи показників ефективності, яка на відміну від існуючих базується на сукупності виробничих і фінансово-економічних показників (стор. 139-166);

- дістали подальшого розвитку методичні основи формування підходу до оцінки ефективності діяльності підприємств на залізничному транспорті, які на відміну від існуючих ґрунтуються на відповідності інформаційного поля, науково-

методичного інструментарію та технічного забезпечення системі вимог до якості та кількості оціночних значень показників (стор. 47-50);

- дістали подальшого розвитку методичні засади управління ефективністю функціонування підприємств залізничного транспорту, які на відміну від існуючих базуються на основних функціях управління і передбачають удосконалення методичних основ аналізу поточного рівня ефективності, прогнозування, планування та системи моніторингу результатів фінансово- економічної діяльності підприємств (стор. 167-176).

Повнота викладу основних положень, поданих у опублікованих працях.

Пінчук С.С. за результатами дисертаційного дослідження опубліковано 26 наукових праць, з яких 1 монографія (у співавторстві), 14 статей у наукових фахових виданнях, з них 7 - одноосібні (в тому числі 4 статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, з яких 1 стаття - в Scopus, 1 стаття - в електронному фаховому виданні) та 11 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій - 9,73 ум. др. ар., особисто автору належать - 7,89 ум. др. ар.

В авторефераті відображено основні наукові результати, які дисертант отримав у процесі дослідження. Ступінь новизни розробок і рекомендації щодо можливостей практичного застосування одержаних результатів наукового дослідження повністю відповідають основному змісту дисертації. Виклад основних результатів дисертації відповідає чинним вимогам МОН України.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації дослідження сприяють вирішенню завдання щодо обґрунтування та розробки теоретико-методичних положень і прикладних рекомендацій щодо удосконалення науково-методичних основ оцінки ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту як інструмента управління їх господарською діяльністю.

Окремі наукові результати автора використані у практичній діяльності: ПАТ «Укрзалізниця» (Фінансово-економічний департамент, філія «Енергозбут»), ПАТ «ПЛАСКЕ», ряд інших транспортних підприємств, а також в навчальному процесі Державного економіко-технологічного університету транспорту, про що свідчать наведені в додатках до дисертації довідки.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Оцінюючи в цілому роботу позитивно, необхідно відзначити наявні в ній дискусійні положення та окремі недоліки:

1. На основі аналізу, проведеного у п. 1.1, автор робить правильний висновок про зниження ефективності транспортного виробництва на залізничному транспорті (стор. 18), що негативно вплинуло на фінансові результати діяльності ПАТ «Укрзалізниця» (табл. 1.4). У той же час чітко не показано взаємозв'язок між методами оцінки ефективності та отриманими результатами діяльності. Також було б доцільно показати як рівень невизначеності майбутнього впливає на інструментарій оцінки ефективності діяльності підприємств.

2. Дискусійним є запропоноване автором визначення «ефективність транспортного виробництва», яке проголошує одержання максимального ефекту в процесі надання послуг (стор. 30). В умовах інституційних змін, що відбуваються на залізничному транспорті, максимальний результат не завжди є найкращим. Крім того, галузь є дуже інерційною системою, тому максимальний ефект у поточний момент часу може призвести до стрімкого погіршення показників у майбутньому.

3. При аналізі сучасних підходів до оцінки ефективності діяльності підприємств залізничного транспорту доцільно було б результати їх порівняння надати у вигляді таблиці. Це підвищило б не тільки наочність проведеного аналізу, а й обґрунтованість його результатів (стор. 46-55).

4. Позитивно оцінюючи розроблену систему принципів оцінки ефективності підприємств залізничного транспорту та запропонований їх розподіл на три групи

(характеристичні, регламентуючі та процедурні) (стор. 89- 97), слід зауважити, що автором не розглянуто питання їх відтворюваності в умовах реформування та наслідки, до яких призведе їхнє порушення.

5. При побудові класичних систем збалансованих показників окремо виділяються показники, які характеризують обсяг і якість трудових ресурсів підприємства, що дозволяє пов'язувати матеріальні, фінансові та трудові його ресурси. Тому було б доцільним доповнення запропонованої системи показниками трудових ресурсів для забезпечення гармонійного розвитку підприємств залізничного транспорту за рахунок збалансування всіх його ресурсів.

6. Автор пропонує здійснювати прогностичні розрахунки на основі адаптивних моделей прогнозування, зокрема моделі Хольта (стор. 153-154). Однак використання кожного методу чи моделі прогнозування передбачає виконання певних первинних умов, тому у роботі було б доцільним розглянути ці умови та оцінити їх виконання в умовах інституційних змін у галузі. Це підвищило б обґрунтованість використання цих методів і верифікованість отриманих прогнозів і, як наслідок, прогностичних агрегованих балансів.

7. На основі побудованих балансограм автором розраховано три варіанта прогностичних агрегованих балансів (песимістичний, оптимістичний і найбільш імовірний) (стор. 165-166). На мою думку дослідження носили б більш завершений характер, якби було продемонстровано як будуть змінюватись виробничі та фінансові пропорції при реалізації кожного прогностичного варіанту і як це відбиватиметься на фінансовому стані підприємств залізничного транспорту, можливостях формування достатніх фінансових ресурсів для операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Водночас, зазначені зауваження та дискусійні положення не знижують цінності роботи і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Пінчук Світлани Станіславівни „Науково-методичні основи оцінки ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту“, є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею. Практична реалізація запропонованих автором положень буде сприяти підвищенню ефективності функціонування підприємств галузі. Рішення даної проблеми знайдено шляхом дослідження всіх теоретичних, методологічних і практичних її аспектів.

Виконане дослідження має достатній теоретичний, методичний та практичний рівні, послідовне та логічне представлення матеріалу, необхідну повноту розкриття виконаних розробок. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). В опублікованих працях з достатньою повнотою відображено зміст і основні результати дослідження. Автореферат дисертації належним чином розкриває основні її положення і висновки та є ідентичним дисертації за структурою та змістом.

За науковою новизною, теоретичною й практичною цінністю одержаних результатів робота відповідає пп. 9, 11, 12, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013

року № 567 із змінами внесеними згідно з Постановами КМ від 19.08.2015 № 656 та від 30.12. 2015 № 1159.

Викладене дає підстави для висновку про те, що автор виконаного дослідження, Пінчук С.С., заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 -економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,

професор кафедри економіки та менеджменту

Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В.Лазаря

і	Особистий підпис
э	Міщенко М.І.
ш?Х	засвідчую ального відділу
На заг	Дніпропетровського пального відділу
і	університету залізничного .порту імені академіка Влазашжа
	иткгі & /9,
	"
і	2 0

